

Pomoc potřebnému – podobenství o milosrdném Samaritánovi

Jedno z nejnámějších podobenství v Bibli – podobenství o milosrdném Samaritánovi, je v NBK nadepsáno tak trochu provokativním nadpisem „kdo je bližní“? Pokud bychom neznali podobenství, nad kterým chceme přemýšlet, potom by zřejmě naše odpověď byla jasná, tak jasná, že by se nám tato otázka zdála zbytečná – bližní je ten, kdo je mi blízko. Pochopitelně ne nezbytně fyzicky, ale i emocionálně, duševně či duchovně. Pokud bychom měli vyjmenovat své bližní, potom bychom zřejmě jmenovali své příbuzné, přátele, možná někoho, s kým jsme prožili hezké nebo i těžké chvíle, které nás sblížili. Podobenství o milosrdném Samaritánovi, stejně jako celé Písmo, nám nastavuje na otázku, „kdo je bližní“ jiný úhel pohledu.

Podobenství začíná rozhovorem mezi znalcem zákona a Ježíšem. Zmínka o tom, že s Ježíšem diskutoval „znalec zákona“ není v textu náhodou. Je v ní jistá ironie. Pokud někdo něco zná nebo je dokonce v něčem odborník, potom se neptá. Zákoníci zákon vyučovali a lidé se proto ptali jich. Pochopitelně se zde přímo nabízí otázka, proč se Ježíše ptá znalec a ne někdo, kdo neví. Odpověď je v textu samotném – zákoník se Krista ptal proto, aby ho zkoušel, ne proto, že by si nevěděl rady. Nepřichází tedy za Kristem, protože má otázku vyvolanou skutečnou potřebou, ale jako ten, kdo má dopředu jasno. Kristus ho nechá odříkat základní články zákona a z toho co čteme vidíme, že zákoník znal zákon velmi dobře.

Možná bychom čekali, že zde by popisovaný dialog měl skončit, nicméně se dočítáme, že zákoník se chtěl ospravedlnit a tak vznáší další – tentokrát konkrétnější otázku: „Kdo je můj bližní“? Proč se chce touto otázkou ospravedlnit? Protože očekává, že na tuto otázku už nepůjde tak jednoduše odpovědět. Je můj bližní Žid nebo jiný kolega - zákoník nebo nenáviděný příslušník Římského impéria nebo dokonce pohan? Pokud na nadhozenou otázku nepůjde jednoznačně odpovědět, potom zákoníkova reakce bude logická – když ani Ježíš neví přesně kdo je to můj bližní, potom to těžko mohu vědět já. Tudíž to, že někoho nemám rád, se dá ospravedlnit. Sice nadále platí přikázání miluj svého bližního, ale více méně v rovině teorie. Řečeno současnou mluvou, láska se zde stává hezkou, nicméně nedefinovatelnou etickou kategorií.

Jenže Ježíš lásku k bližnímu nijak nedefinovatelně nevnímá a odpovídá podobenstvím. Pointa je podobenství jednoduchá a dala by se shrnout do věty „někdo byl přepaden“. Je velmi nápadné, že nevíme kdo byl přepaden. V textu čteme „jeden člověk“. Jinými slovy se nejedná o nikoho známého, zasloužilého, horlivého atd. Pokud tomuto „jednomu člověku“ někdo pomůže, potom z toho nekouká nějaká odměna ani poděkování. Podobných lidí jako přepadený je a bylo na světě mnoho. Ve většině případů nestojí za zmínku a pokud ano, potom jen jako číslo do statistik.

Jenže Bůh se na „jednoho člověka“ dívá jinak. Dívá se na něj jako na nositele Božího obrazu. Tento pohled dává člověku důstojnost. Pro tento pohled je každý člověk hodný pomoci a to ať se jedná o prezidenta, herce či bezdomovce. S tímto pohledem se setkáváme už ve Starém zákoně. V Deuteronomiu 15, 4 čteme výzvu „*Ať u tebe není potřebného*“. Jinými slovy starej se o ty, kdo se octli v nouzi. Prorok Izaiáš klade otázku „*Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidíš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi?*“ Tentýž prorok hovoří o tom, že je právě s těmi, kdo jsou na dně: „*Toto praví Vznešený a Vyvýšený, jehož přebývání je věčné, jehož jméno je Svátý: "Přebývám ve vyvýšenosti a svatosti, ale i s tím, jenž je zdeptaný a poníženého ducha, abych oživil ducha ponížených, abych oživil srdce zdeptaných.*“ Textů na téma potřebných bychom našli víc, nicméně kdybychom se podívali na situaci přepadeného a porovnali jí s uvedenými starozákonním texty, potom by přepadený splňoval všechny podmínky našich textů. Byl potřebný, hladový, utištěný, téměř nahý, zdeptaný a ponížený. Nevíme zda se jednalo o Izraelce, Samaritána nebo pohana. Jediné co víme byl jeho stav a ten byl vážný. Lukáš, který byl pravděpodobně svojí původní profesí lékař píše, že muž byl polomrtvý.

Mám za to, že podobných postižených lidí se kolem nás pohybuje dnes a denně mnoho. Může se jednat o oběti násilí, oběti různých podvodů, křivd, nespravedlnosti ale i různých nemocí, živelných katastrof atd. Někteří z nich si dokáží pomoci sami nebo jim pomůže jejich rodina, mnozí si ale pomoci nedokáží. Bolest se nevyhýbá ani lidem v relativně bezpečné a civilizované Evropě.

Otázka, kterou řeší toto podobenství je co s tím? Jednu možnou reakci v tomto podobenství ukazuje Ježíš. Když se s utrpením setkali kněz a levita, pak NBK používá barvitě slovní spojení „obloukem se mu vyhnuli“. Mám za to, že ono

„obloukem“ vypovídá velmi mnoho. Oblouk znamená, že si od středu udržují konstantní odstup. V našem podobenství je oním středem trpící člověk. Prostě s ním nechci nic mít a ani se k němu nechci přiblížit. V Mt 25, 34 – 44 Ježíš hovoří o stejné věci jako se zákoníkem v tomto podobenství – tedy o věčném životě. Závěr jeho řeči parafrázovaně zní: „*Protože jste mi nedali napít, najíst, neoblékli jste mne a nenavštívili jste mne, neznám vás*“. Vztaženo k podobenství i milosrdném samaritánovi – protože jste se mě obloukem vyhnuli, neznám vás. Pochopitelně otázka zní – přece jsi tam Ježíši neležel ty, ale „nějaký člověk“. Kdybys tam byl ty, pomohli bychom ti. Ježíšova odpověď je jednoduchá: Právě v trpících a skrze trpící jsem se zjevoval. A proto jste se vyhnuli mně.

Zajisté není náhoda, že Ježíš ve svém podobenství hovoří o knězi a Levitovi jako o těch, kdo se postiženému vyhýbají. Oba dva šli z Jeruzaléma do Jericha. Vracejí se tedy z chrámu domů. V chrámu sloužili Hospodinu, pravděpodobně mu přinášeli oběti a zprostředkovávali lidu Boží přítomnost. Dobře znají zákon a proto znají i texty hovořící o potřebě pomoci trpícím (Ex 23, 45, Deut 22, 1 – 4), zajisté znali i text řečený králi Saulovy: „Milosrdenství chci, ne oběti ()“.

Ježíš volí kněze a Levitu záměrně, aby ukázal tragikomedii víry, která vyznává Hospodina bez praktického dopadu do pomoci trpícímu. Jako by se na pozadí příběhu vznášela nevyřešená otázka: „A k čemu byla jejich služba v chrámu, když oba dva nechali na cestě ležet trpícího?“ V obecnější rovině se Ježíš ptá: „A k čemu je vaše víra, když se vyhýbáte bolesti, když vás utrpení druhých nechává lhostejným?“

Problém kněze a Levity není v tom, že postiženému škodí. Oni jeho problém prostě neřeší. Jejich problémem není nenávisť, ale lhostejnost. Bohu už posloužili když byli v chrámu a tak přece není více co řešit. Jenže ono je co řešit – Bůh totiž nežije v chrámu, modlitebně či kostele. V chrámu, modlitebně či kostele se s ním můžeme setkat. Smysl onoho setkání je ale v tom, abychom obnovili zdroj síly až se s ním setkáme právě třeba v utrpení druhých.

Nakonec se příkladem pomoci potřebným stává Samaritán, tedy příslušník etnické skupiny, se kterou Židé pohrdali. Pokud by Samaritán ocitl v situaci postiženého, žádný pravověrný Žid by mu neměl v Ježíšově době pomoci. Na rozdíl od kněze a Levity, ale Samaritán cítí soucit. Jenže cítit je málo. NBK překládá, že Samaritán „byl pohnut soucitem“. Ve slově pohnut slyšíme slovo pohyb. Může nám být někoho líto,

můžeme mít s někým soucit, ale to je málo. Bůh nás učí, že lítost, soucit by se měli stát tím, co nás pohne k akci. Akce, kterou Samaritán podniká ho stojí dvě oblasti, na které jsme velmi citliví – čas a peníze. Dva denáry, které za poraněného zaplatil, byla zhruba denní mzda. Navíc něco stál olej a něco stálo víno, které Samaritán použil k léčení, dále v hostinci ponechává otevřený účet (pokud to bude stát víc, doplatím). Navíc místo plánované cesty musí postiženého zavést do hostince, což ho stojí čas. Přesto vše popisované Samaritán dělá, protože je pohnut soucitem.

Ježíš tímto podobenstvím konfrontuje nejen kněze, který za ním přišel, ale i nás. Jako by se ptal: Tak kdo je poté, co jste slyšeli toto podobenství, oním bližním? Ještě stále si myslíte, že se jedná o jakousi neuchopitelnou, abstraktní kategorii? Je váš bližní ten, kdo se někde v kostele modlil, aby se lidstvu zjevila Boží vůle, aby lidstvo prozřelo a poznalo Hospodina? Je to náboženský profesionál, který má v otázce toho, kdo se dostane do věčného života jasno? Je to ten, kdo přesně odcituje „miluj sebe jako svého bližního“? Nebo je to ten, kdo místo do chrámu šel kamsi za svým byznysem, kdo má některých teologických otázkách chaos, ale kdo se skloní k trpícímu a pomůže mu?

Ježíš v duchu celé Bible odpovídá radikálně – bližní není jen ten, kdo je ti blízko, koho máš rád a s kým trávíš čas. Bližní je i ten, kdo je potřebný. Je na tobě, abys k němu udělal první krok a stal se mu bližním.

Křesťanství vždy byla a bude v pokušení starat se jen o duchovní potřeby člověka a zapomínat na to, že člověk má i další potřeby, které potřebují, aby byli naplněny. Cesta k jejich naplnění je ve zcela praktické pomoci. Praktická pomoc je totiž cestou k projevení lásky. Bez praktické pomoci se z lásky stává jen vyprázdněný princip, kdy člověk chodí tak vysoko s hlavou v nebi, že snadno šlápne na toho, kdo leží na zemi. Jenže to už není láska...